

УДК 343.163

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПРОКУРОРОМ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯНИНА ТА ДЕРЖАВИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Олена ДРАГАН,

кандидат юридичних наук, доцент, старший радник юстиції,
заступник начальника Департаменту Генеральної прокуратури України

АНОТАЦІЯ

У статті досліджуються вплив європейських правових норм на діяльність прокурора під час здійснення представництва прав громадян та інтересів держави в суді, виконання судових рішень, а також актуальність існування вказаної функції на сучасному етапі. Автор доходить висновку, що існування функції представництва в прокуратурі нашої країни в сучасних умовах є цілком обґрунтованим і виправданим, що, зокрема, доводиться результатами багаторічної практичної діяльності із захисту прав громадян та інтересів держави в суді прокурором, під час виконання судових рішень. Більше того, така діяльність цілком відповідає європейським правовим традиціям захисту прав і свобод людини в країнах Європейського Союзу.

Ключові слова: прокурор, виконавче провадження, представництво, права громадян, інтереси держави, європейські стандарти.

EUROPEAN STANDARDS OF REPRESENTATION OF INTERESTS OF CITIZEN AND THE STATE BY THE PROSECUTOR IN EXECUTIVE PROCEEDING

Olena DRAHAN,

Candidate of Law Sciences, Associate Professor,
Deputy Head of the Department of Prosecutor General's office of Ukraine

SUMMARY

The article examines the influence of European legal norms on the activities of the prosecutor in the implementation of the representation of the rights of citizens and the interests of the state in court, in the execution of court decisions, and also the relevance of the existence of this function at the present stage. The author comes to the conclusion that the existence of the function of representation at the prosecutor's office of our country in modern conditions is justified, which, in particular, is proved by the results of many years of practice by the prosecutor in protecting the rights of citizens and the interests of the state in court, in the execution of court decisions. Moreover, such activities are fully in line with European legal traditions of protection of human rights and freedoms in the European Union.

Key words: prosecutor, execution of court decisions, representation, rights of citizens, interests of the state, European standards.

Постановка проблеми. Існування будь-якої країни в сучасних умовах неможливе без її тісної взаємодії з іншими державами в різних сферах суспільного життя. Одним із основних складників міжнародних зносин є співробітництво у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина. На сучасному етапі продовжується активне приведення вітчизняного законодавства до вимог європейського співтовариства. Результатом активного співробітництва законодавчих інституцій України з Радою Європи, серед іншого, став Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014, у якому відбулось поступове переорієнтування представницької функції прокуратури із захисту прав і свобод людини та громадянина на захист інтересів держави.

Так, Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 № 1401-VIII унесено зміни до Конституції України від 28.06.1996 [1], її доповнено статтею 131-1, якою означено, що в Україні діє прокуратура, яка здійснює в тому числі представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом [2].

М. Муравйов, досліджуючи розвиток та основні типи прокуратури, зазначав, що назва «прокуратура» походить від латинського дієслова *procurare*, що означає опікуватися, завідувати, управляти чимось. Звідси похідний імен-

ник *procurator* – завідувач, керуючий. Відповідно до цього, стародавньою французькою мовою стряпчий, повірений, управитель справами тощо називався *procurateur*, що згодом скоротилось до *procurer*. Отже, термін «прокурор» етимологічно та історично виражає поняття представництво однією особою інтересів іншої [3].

Актуальність теми дослідження. Існування окремих функцій органів прокуратури нашої країни викликають широкі дискусії на загальнодержавному та міжнародному рівнях. За таких обставин доцільно звернутися до окремих актуальних аспектів виконання прокурором представницької функції в сучасних умовах.

Стан дослідження. Проблемні питання представництва прокурором захисту прав і свобод людини, а також інтересів держави в суді неодноразово ставали предметом наукових дискусій В. Долежана, І. Козьякова, М. Косюти, М. Руденка, В. Сухоноса та інших науковців.

Метою й завданням статті є дослідження відповідності стандартам Ради Європи діяльності прокуратури поза сферою кримінальної юстиції в процесі здійснення конституційної функції представництва прокурором інтересів держави під час виконання судових рішень.

Виклад основного матеріалу. Передусім необхідно зауважити, що одним із перших національних правових

актів, який визначив стратегію інтеграції нашої країни до Європейського Союзу (далі – ЄС), став Указ Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» від 11.06.1998 № 615/98, де вказувалося, що адаптація законодавства України передбачає реформування її правової системи, поступове приведення у відповідність до європейських стандартів та охоплює приватне, митне, трудове, фінансове, податкове законодавство, законодавство про інтелектуальну власність, охорону праці, охорону життя і здоров'я, навколишнє природне середовище, захист прав споживачів, технічні правила і стандарти, транспорт, а також інші галузі, визначені Угодою про партнерство та співробітництво. Важливим чинником реформування правової системи України варто вважати участь України в Конвенціях Ради Європи, які встановлюють спільні для цієї організації та ЄС стандарти [4].

Досліджуючи окреслені питання, варто підкреслити, що вплив на діяльність органів прокуратури нашої країни мають міжнародні норми загальної дії. Зокрема, йдеться про Загальну декларацію прав людини 1948 року, у ст. 7, 8 якої вказано, що всі люди рівні перед законом і мають право без будь-якої різниці на рівний їх захист законом. Кожна людина має право на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами в разі порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законом [5].

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, яка ратифікована Україною 17.07.1997 закріплює основні права і свободи громадян і гарантує їх захист як на національному рівні, так і на рівні Європейського суду з прав людини [6].

Необхідно зауважити, що у Висновку Консультативної ради європейських прокурорів про «Роль прокуратури за межами сфери кримінального права» № 3 (2008), прийнятому ССРЕ на 3-му пленарному засіданні (Страсбург, 15–17.10.2008), констатовано: не існує загальних міжнародних правових норм і правил стосовно завдань, функцій та організації прокурорської служби за межами сфери кримінального права. Водночас у всіх правових системах прокурорська служба відіграє важливу роль у захисті прав людини, забезпеченні законності й верховенства права, зміцненні громадянського суспільства. Розмаїття функцій прокурорських служб за межами кримінального права випливає з національних правових та історичних традицій. Держава має суверенне право визначати свої інституційні та правові процедури реалізації її функцій із захисту прав людини й державних інтересів, дотримання принципу верховенства права та її міжнародних зобов'язань. Гармонізація різних систем «ширшої Європи» базується на положеннях Конвенції про захист прав людини і основних свобод, ураховуючи прецедентне право Європейського суду з прав людини (п. 31) [7].

У Висновку № 3 також зауважується, що в демократичній державі прокурори можуть мати, а можуть і не мати повноваження за межами сфери кримінального права. ССРЕ закликає Держави-учасниці, у яких прокурорські служби виконують функції за межами сфери кримінального права, забезпечити реалізацію цих функцій згідно з такими принципами:

«b. дії прокурорів за межами сфери кримінального права мають також характеризуватися чесністю й неупередженістю;

с. ці функції реалізуються «від імені суспільства й у державних інтересах» [8] з метою забезпечення застосування права з дотриманням основних прав і свобод у межах компетенції, наданої прокурорам за законом, Конвенцією та прецедентним правом Суду;

d. такі компетенції прокурорів мають якомога точніше регулюватися законом;

g. дії прокурорських служб від імені суспільства на захист державного інтересу в некримінальних справах не повинні порушувати принцип зобов'язальної сили остаточних судових рішень (*res judicata*) з певними винятками, встановленими згідно з міжнародними зобов'язаннями, включаючи прецедент не право Суду, тощо» (п. 34).

Ведучи мову про правові документи, які мають безпосередній вплив на діяльність органів прокуратури нашої країни, необхідно також звернутися до Рекомендації Rec (2012) 11 Комітету міністрів державам-учасникам «Про роль публічних обвинувачів поза системою кримінальної юстиції» (прийнята Комітетом Міністрів 19.09.2012 1151-му засіданні заступників міністрів), у якій указано: де національна правова система надає публічним обвинувачам певні обов'язки й повноваження поза системою кримінальної юстиції, їхня місія полягає в тому, щоб представляти загальні або публічні інтереси, захищати права людини та основоположні свободи, забезпечувати верховенство права (п. 2) [9].

Також Рекомендація Rec (2012) 11 Кабінету Міністрів визначає, що повноваження публічного обвинувача поза системою кримінальної юстиції не повинні бути такими, що обмежують право будь-якої фізичної або юридичної особи ініціювати провадження або виступати як відповідач і захищати свої інтереси перед незалежним і безстороннім судом навіть у тих випадках, коли публічний обвинувач є або має намір бути стороною (п. 10).

У пункті 6 пояснювального меморандуму до Рекомендації Rec (2012) 11 Кабінету Міністрів серед іншого зазначено: «... повноваження в галузі цивільного права, які здійснюються через суд, покладаються на публічних обвинувачів більше ніж у половині держав-учасників, що є державами з правовими системами в рамках французької та німецької правової сім'ї, хоча в деяких випадках обов'язки є обмеженими. Наглядові повноваження публічного обвинувача щодо адміністративних органів та інших юридичних осіб є визнаною особливістю *Prokuratur* і тих держав-учасників, які мають такі органи, хоча й не обов'язково. Загалом системою загального права і скандинавська система не включають повноваження поза сферою кримінального права до компетенції служби публічного обвинувачення». Разом із тим у Висновку щодо Проекту Закону України «Про прокуратуру», ухваленому Венеціанською комісією на її 96-му Пленарному засіданні (Венеція, 11–12.10.2013), наприклад, зазначалося, що правоздатність прокурорів діяти від імені неповнолітніх та інших осіб, які є недієздатними, не дозволяє їм в односторонньому порядку скасувати правоздатність батьків, законних представників або інших, хто вже був уповноважений діяти від їхнього імені, і якщо це не так, то варто внести зміни, щоби створити такий захист. Це, звісно, не стосується тих випадків, коли суд уже скасував правоздатність батьків тощо з причин, зазначених у відповідному законодавстві. Крім того, повинна існувати можливість для людини, яка вважається нездатною самостійно захистити свої права/здійснювати процедурні повноваження, мати змогу оскаржувати таку заявлену неправоздатність. Роль прокурора в представленні особи має бути субсидіарною (допоміжною), і як сама особа, так і будь-яка людина, що має право представляти дану особу, повинна мати можливість оскаржити це представлення в суді (п. 82) [10].

Звернемось до досвіду інших країн світу. Як зазначає вчений В. Сухонос, ігнорування цього досвіду робить неповноцінним не тільки науково-теоретичне дослідження сутності інституту прокуратури, а й будь-які практичні спроби вдосконалення правового статусу, організації та діяльності прокуратури України [11].

Діяльність органів прокуратури щодо захисту інтересів громадян у суді передбачена законодавством у багатьох країнах Євросоюзу – Бельгії, Болгарії, Латвії, Литви, Польщі, Португалії, Словаччині, Угорщині, Іспанії, Франції. Так, відповідно до ст. 127 Конституції Болгарії, прокуратура в установлених законом випадках бере участь у цивільних та адміністративних справах. У цивільному судочинстві Болгарії прокурор може виконувати свої завдання в таких процесуальних формах: а) порушення процесу на захист цивільних прав; б) вступ у вже розпочате цивільне провадження у справі; в) оскарження рішень, ухвал або виконавчих дій; г) звернення з пропозицією про перегляд рішення в порядку нагляду. В окремих випадках прокуратура сама може порушити цивільну справу, коли цього потребують інтереси держави або необхідно захистити інтереси окремих категорій громадян (неповнолітніх, інвалідів, малозабезпечених тощо). У межах власної компетенції прокурори мають право також уносити протести і пред'являти позови за наявності незаконних актів (ст. 145 Закону «Про судову владу») [12].

Участь прокурора в цивільному судочинстві, відповідно до чинного законодавства Франції, обов'язкова під час розгляду всіх справ з питань громадянства; справ із захисту інтересів неповнолітніх, коли виникає загроза їхньому здоров'ю, безпеці або освіті; справ із захисту прав та інтересів інвалідів; справ щодо захисту інтересів осіб з психічними вадами; справ щодо деяких питань у сфері комерційної діяльності (дотримання законності під час реалізації майна фірми, яка визнана банкрутом); справ, у яких вирішуються питання державного значення [13].

У Литві прокурори беруть участь у цивільному процесі як самостійна сторона і сприяють пошуку об'єктивної істини як представники держави з питань захисту інтересів громадянина та суспільства.

Відповідно до ст. 3 Закону Республіки Польща «Про прокуратуру» від 20.06.1985, за прокурором закріплено повноваження пред'явлення позовів у кримінальних і цивільних справах, а також подання клопотань та участь у судовому розгляді в цивільних справах, справах у сфері трудових відносин і соціального страхування, якщо того вимагає охорона правопорядку, громадських інтересів, власності або прав громадян [14].

Згідно зі ст. 2 Закону Латвійської Республіки «Про прокуратуру» від 19.05.1994, до функціональних повноважень прокуратури зараховано захист прав і законних інтересів осіб і держави й в установлених законом випадках подання позовних та інших заяв, а також участь у розгляді справ у судах [15]. Зазначене дає підстави стверджувати, що в європейському праві завдання прокурорів у цивільних та адміністративних процесах універсальні й полягають у захисті прав соціально вразливих категорій громадян [16].

Якщо виходити з наведених вище документів, існування функції представництва прокурором прав і свобод людини та громадянина, а також інтересів держави цілком відповідає європейським правовим традиціям.

В Україні сьогодні, згідно з ч. ч. 1, 2 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадках і порядку, встановлених законом. Прокурор здійснює представництво в суді інтересів громадянина (громадянина України, іноземця або особи без громадянства), якщо така особа не спроможна самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження через недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність, а законні представники або органи, яким законом надано право захищати права, свободи й інтереси

такої особи, не здійснюють або неналежним чином здійснюють її захист [17].

Проте з конституційних змін 2016 року в нашій країні стосовно правосуддя впливає таке: повноваження щодо представництва прокурором прав і свобод людини та громадянина в прокурора відсутні. Так, за ст. 131-1 Конституції України, органи прокуратури здійснюють представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом [2]. Відповідно до пп. 9 п. 16-1 перехідних положень Конституції України, представництво прокуратурою громадян у судах у справах, провадження в яких розпочато до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, – до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень.

За даними статистичної звітності форми «Звіт про роботу прокурора» № П, за 12 місяців 2018 року у провадженні судів перебуває 16 позовів прокурорів в інтересах громадян на суму 1,6 млн. грн. Упродовж 2018 року задоволено 8 позовів на суму 885 тис. грн., добровільно відшкодовано за закритими справами 9 тис. грн. Реально виконано судових рішень на суму 2,9 млн. грн. з 8,9 млн. грн., що підлягають виконанню за позовами прокурорів в інтересах громадян. Задоволено 82 скарги на дії чи бездіяльність посадових осіб органів державної виконавчої служби. Забезпечено участь у розгляді 3 112 справ, сума за рішеннями, прийнятими на користь громадян, в інтересах яких прокурор вступив у справу, становить 7 тис. грн. [18].

Позбавлення у 2016 році органів прокуратури конституційної функції представництва інтересів громадян у суді сьогодні фактично призвело до неможливості доступу до правосуддя значного кола суб'єктів. На це звертав увагу вчений В. Сухонос, здійснюючи порівняльний аналіз функцій органів прокуратури в Україні та зарубіжних країнах, і наголошував на тому, що прискорене обмеження наглядових повноважень прокуратури України обов'язково призведе до протилежного результату – зниження рівня правової захищеності індивіда [11].

Це підтверджується значною кількістю скарг, які надходять до органів прокуратури від соціально незахищених верств населення, яких прокурори вже не в змозі захистити в суді.

Постановою Верховного Суду України від 03.02.2016 у справі № 6-1364цс15 [19] задоволено заяву заступника Генерального прокурора України у справі за позовом С. до К. про визнання договору дарування квартири недійсним, скасовано рішення Дарницького районного суду м. Києва від 11.07.2014, ухвали апеляційного суду м. Києва від 03.03.2015 і Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 27.05.2015, прийнято нове рішення, яким позов задоволено. Визнано недійсним договір дарування квартири в м. Києві, укладений між С. та К. й нотаріально посвідчений. Суді під час розгляду справи встановили, що С. був власником спірної квартири. Проте на підставі укладеного між ним і К. договором дарування право власності на неї зареєстровано за К. Приймаючи рішення, Верховний Суд України взяв до уваги, що в С. не було волевиявлення на безоплатну передачу у власність К. належної йому квартири, оскільки він є глухонімим, інвалідом III групи з дитинства, особою похилого віку. Переклад змісту спірного договору мовою жестів робила особа, яка за фахом є дефектологом і може здійснювати сурдопереклад лише на рівні побутових слів. Укладаючи спірний договір, позивач помилявся щодо правової природи правочину, прав та обов'язків, які виникнуть після його укладення між ним і відповідачкою. Іншого житла С. не має, після підписання спірного договору про-

довжує проживати у квартирі, сплачує за житлово-комунальні послуги й отримує пенсію за вказаним місцем проживання. З огляду на те що квартира безпідставно вибула з володіння власника, Верховний Суд України дійшов висновку про визнання договору дарування недійсним. При цьому прокурор звертався за захистом прав указанного громадянина за наявності повноважень щодо представництва в суді інтересів громадян. Разом із тим, коли рішення суду набрало законної сили та потрібно було його виконувати, повноваження прокурора стосовно громадян визначалися вже лише Перехідними положеннями Конституції України.

В інтересах указанного інваліда до прокуратури звернулася територіальна організація Українського товариства глухих із заявою на неправомірні відмови у виконанні судового рішення державним реєстратором, зазначивши, що право власності інваліда С. на квартиру не поновлено. Відповідно до ст. 37 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [20], рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єкта державної реєстрації прав можуть бути оскаржені до Міністерства юстиції України, його територіальних органів або суду. За втручання органів прокуратури рішення було виконано та право власності перереєстровано за інвалідом.

У більшості демократичних країн вважається необхідним за рахунок держави представляти в суді інтереси осіб, які не в змозі дозволити собі адвокатів. Незабезпечення представництва дорівнювало б позбавленню таких осіб доступу до правосуддя або завдало б удару по їхніх інтересах у разі судового розгляду справ, іншими сторонами в яких виступають заможні люди або державні органи. Це порушувало б принципи рівності перед законом, якого вимагає верховенство права. Значення інституту представництва прокурором інтересів громадян похилого віку, а також тих, які через свій психічний стан нездатні самостійно захистити свої права в суді, полягає в тому, що саме завдяки цьому ці категорії осіб мають можливість повніше здійснювати свої повноваження, захищати інтереси в суді за допомогою кваліфікованих юристів.

Водночас, згідно із Законом України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2012 № 3460-VI [21], можливість одержання правової допомоги держави у формі представництва інтересів у судах пов'язана, як правило, з певним рівнем матеріального забезпечення особи. Отже, значна частина соціально уражених категорій громадян, які потребують правового захисту, проте рівень матеріального забезпечення яких є вищим, ніж формально визначено цим Законом, не зможуть отримати безоплатну правову допомогу, а отже, і повноцінно реалізувати своє конституційне право на захист прав і свобод у суді.

Окремо звернімося до позиції науковців, які поряд із важливістю існування в прокурора представницьких повноважень підкреслюють актуальність представництва прокурором інтересів громадян у виконавчому провадженні. Так, І. Козьяков зауважує, що питання представництва прокурором інтересів громадян і держави під час виконання рішення суду потребує вдосконалення законодавства та зумовлює необхідність внесення змін, якими передбачалося б право прокурора на участь у виконавчому провадженні не лише під час виконання виконавчого документа за заявою прокурора у випадках представництва інтересів громадянина або держави в суді, а й за необхідності представництва інтересів громадян і держави на стадії виконання рішення суду, особливо враховуючи, що за змістом більшості рішень Європейського суду з прав людини, які стосуються невиконання рішень національних судів, виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, має розцінюватись як складник судового розгляду [22]. В. Долежан, критично висловлюючись щодо залишення в

прокурора повноважень виключного щодо представництво інтересів держави, свого часу зазначав, що в демократичному суспільстві проблеми, що стосуються змісту й обсягу прав і свобод людини та громадянина, мають вирішуватися в тісному взаємозв'язку з інтересами держави. Відповідно до ч. 2 ст. 3 Конституції України, права і свободи людини та громадянина та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. У розвиненому громадянському суспільстві права і свободи переважно захищаються поза безпосереднім впливом держави. Проте коли така потреба все ж виникає, приватні інтереси часто набувають публічно-правового забарвлення і значною мірою ототожнюються з інтересами держави. На жаль, у сучасній суспільній свідомості штучно культивуються спрощені уявлення про співвідношення інтересів держави та її громадян, які мають тільки й думати про те, як захиститися від виявів свавілля з боку держави та її представників [23].

Висновки. Отже, існування функції представництва прав громадян та інтересів громадян у прокуратурі нашої країни в сучасних умовах є цілком обґрунтованим і виправданим, що, зокрема, доводиться результатами багаторічної практичної діяльності із захисту прав громадян та інтересів держави в суді. Більше того, така діяльність цілком відповідає європейським правовим традиціям захисту прав і свобод людини у країнах Європейського Союзу. Тому вважаємо за необхідне привести у відповідність норми ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» і ст. 131-1 Конституції України шляхом закріплення в Основному Законі положень щодо захисту прокурором інтересів у суді не тільки держави, а й окремих категорій громадян.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/25496-80>.
2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>.
3. Муравьев Н.В. Прокурорский надзор в его устройстве и деятельности: пособие для прокурорской службы. Москва: Университетская типография, 1889. Т. 1: Прокуратура на Западе и в России. 552 с.
4. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 11 червня 1998 року № 615/98. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/615/98>.
5. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
7. Висновок Консультативної ради європейських прокурорів про «Роль прокуратури за межами сфери кримінального права» № 3 (2008), прийнятий ССРЕ на 3-му пленарному засіданні (Страсбург, 15–17 жовтня 2008 року). URL: http://www.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=174101.
8. Санкт-Петербурзька конференція, дивіться СРЕ(2008)3.
9. Рекомендації Rec (2012) 11 Комітету міністрів держав-учасникам «Про роль публічних обвинувачів поза системою кримінальної юстиції» (прийнята Комітетом Міністрів 19 вересня 2012 року на 1151-му засіданні заступників міністрів). URL: http://pravo.org.ua/files/rec_chodo_publ.
10. Висновок щодо Проекту Закону України «Про прокуратуру», ухвалений Венеціанською комісією на її 96-му Пленарному засіданні (Венеція, 11–12 жовтня 2013 року). URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680097f7d>.

11. Сухонос В.В. Конституційно-правові засади організації і діяльності прокуратури в Україні та зарубіжних країнах: порівняльний аналіз. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/56804/5/Sukhonos_legal_status.pdf.
12. Белікова С. Порівняльно-правовий аналіз представницької діяльності прокуратур України та Республіки Болгарія. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 3. С. 17–27. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/3-2017/belikova.pdf>.
13. Величко О. Представництво прокурором інтересів громадянина та держави в умовах європейської інтеграції України. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13325/17.pdf>.
14. Грицаєнко Л.Р. Прокуратура в країнах Європи: навч. посіб. Київ: Бінова-тор, 2006. 130 с.
15. Про прокуратуру: Закон Латвійської Республіки від 19 травня 1994 року. URL: http://www.pravo.lv/likumi/56_zopr.html.
16. Безкровний Є. Представництво прокурором інтересів громадянина або держави у суді в сучасних умовах. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 2. С. 28–36. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/10-2016/01/bezkrovnyj.pdf>.
17. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2–3. Ст. 12.
18. Статистичні дані про роботу органів прокуратури за 2018 рік. URL: https://www.gp.gov.ua/stst2011.html?dir_id=113650&libid=100820.
19. Постанова Верховного Суду України від 3 лютого 2016 року у справі № 6-1364 цс15. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/55609645>.
20. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 1 липня 2004 року № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>.
21. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2012 року № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.
22. Козьяков І. Проблеми реалізації функції представництва прокурором інтересів громадянина або держави в суді. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 5. С. 9–13.
23. Долежан В. Конституційні аспекти удосконалення прокурорської системи України. *Стратегічні пріоритети*. 2018. № 2 (7). С. 117–123.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Драган Олена Василівна – кандидат юридичних наук, доцент, старший радник юстиції, заступник начальника Департаменту Генеральної прокуратури України

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Drahan Olena Vasylivna – Candidate of Law Sciences, Associate Professor, Deputy Head of the Department of Procutor General's office of Ukraine

dragan_ov@ukr.net